

Kadernota Maatschappelijk Verantwoord Inkopen gemeente Zutphen (MVI) 2017

Inleiding

We willen maatschappelijk verantwoord inkopen bij bedrijven die zowel duurzaamheid hoog in het vaandel hebben staan, als ook oog hebben voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Zo werken we samen aan een duurzame toekomst. Maatschappelijk verantwoord inkopen is een belangrijk instrument dat bijdraagt aan de realisatie van de strategische doelen van de gemeente Zutphen en dan met name het stimuleren en faciliteren van ondernemerschap en de speerpunten Clean Tech en Samen Werk bereikbaar maken.

In deze kadernota geven we aan wat onze ambitie voor maatschappelijk verantwoord inkopen is. Dit doen we voor drie thema's: duurzaamheid, kansen voor lokaal en sociaal aanbesteden.

De nota *Maatschappelijk Verantwoord Inkopen Gemeente Zutphen (MVI) 2017* geeft de kaders voor het *inkoop- en aanbestedingsbeleid gemeente Zutphen 2017*. Na vaststelling van de kaders stellen we dit beleid vast. Vervolgens maken we een actieplan om dit beleid uit te voeren.

In juni is er een beeldvormend forum geweest met ondernemers en andere betrokkenen over de vertaling van de doelen van het focustraject naar inkoopambities. De uitkomsten van dit forum hebben we verwerkt in de kadernota die nu voorligt.

Leeswijzer

In deze kadernota gaan wij in op de gemeentelijke ambitie, waarna de inkoopambities voor Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) worden aangegeven (hoofdstuk 1). De toelichting op de inkoopambities en uitgangspunten kunt u achtereenvolgens voor Duurzaam inkopen lezen in hoofdstuk 2, Kansen voor lokaal in hoofdstuk 3 en Sociaal aanbesteden in hoofdstuk 4. In het laatste hoofdstuk (hoofdstuk 5) worden de vervolgstappen bij uitvoering van de ambities in deze kadernota MVI 2017 beschreven.

Hoofdstuk 1 Ambitie Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI)

Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) betekent dat we bij de inkoop van diensten, leveringen en werken rekening houden met de sociale, ecologische en economische dimensies van duurzaamheid. We willen het gebruik van grondstoffen verminderen, bijdragen aan de transitie naar een circulaire economie, onaanvaardbare arbeids-omstandigheden tegengaan, meer banen creëren, de lokale economie stimuleren etc.

Inkoop is een belangrijk middel om de doelen uit het focus traject te realiseren. We stimuleren duurzaam en sociaal ondernemerschap. We versterken onze sociaal-economische kracht door kansen te bieden aan lokale ondernemers en de kans op werk te vergroten voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Hiervoor stellen wij ambities vast voor duurzaam inkopen, kansen voor lokaal en sociaal aanbesteden en creëren met deze inkoopambities een zo groot mogelijke maatschappelijke waarde.

De inkoopambities zijn:

Zutphen kiest waar mogelijk voor energie neutrale, klimaatbestendige en afval loze (circulaire) oplossingen en toepassingen'.

Wij hebben oog voor de lokale economie en bieden waar mogelijk kansen aan lokale ondernemers.

Wij realiseren een zo groot mogelijke inzet Social Return On Investment (SROI) en/of maatschappelijke rendement.

In de volgende hoofdstukken vertalen we de ambities naar uitgangspunten en geven we aan hoe we denken de ambities te kunnen realiseren.

Hoofdstuk 2 Duurzaam inkopen

Duurzame inkoop gaat uit van een goede balans tussen mens, omgeving en economie (people, planet, profit), waarbij economische, ecologische en sociale aspecten in dynamisch evenwicht zijn. Het levert als resultaat op dat na ons komende generaties dezelfde kansen hebben om in hun behoeften te voorzien als de huidige generatie.

Ambitie Duurzaam inkopen

Wij kiezen waar mogelijk voor energie neutrale, klimaatbestendige en afval loze (circulaire) oplossingen en toepassingen'.

Duurzaam inkopen heeft een directe relatie met één van de speerpunten uit het focustraject: het speerpunt Cleantech.

Met duurzaam inkopen versterken wij de Cleantech economie en het Cleantech imago van Zutphen met als doel het verminderen van de kosten, de input, het verbruik van grondstoffen, het energieverbruik, afval en milieubelasting en het vermeerderen van banen. Het laatste doel 'vermeerderen van banen' is onderdeel van het speerpunt Samen werk bereikbaar maken.

Wij willen door duurzaam in te kopen de verduurzaming versnellen. De duurzaamheidsdoelen zijn ambitieus. In 2020 heeft de Cleantech regio 20% minder CO2 uitstoot, 33% reductie op afvalstromen per jaar en 4.000 Cleantech gerelateerde nieuwe banen. Uiteindelijk willen wij naar een circulaire economie met nul % restafval in 2030. Daarnaast gaan wij voor een energieneutraal Zutphen. We anticiperen op de landelijke transitie om te komen tot een vrijwel CO2-arme energievoorziening in 2050 (bron: Energie agenda ministerie Economische zaken op basis van Klimaatakkoord Parijs (december 2016)).

We ontwikkelen plannen voor energiebesparing, duurzame opwekking van energie en verwarming door aardwarmte en elektriciteit in plaats van gas. De markt zal worden uitgedaagd om nog duurzamer te bouwen.

Prioriteit bij kansrijke inkopen met een grote duurzaamheidsimpact

De ambitie voor duurzaam inkopen vraagt om een functionele kijk op de behoefte; het meenemen van alle kosten gedurende de gehele levensduur en daarnaast bij voorkeur een bredere kijk op de markt en mogelijke verdienmodellen. Dit betekent dat bij een inkooptraject veel komt kijken. Een logisch gevolg is dat wij ons richten op kansrijke inkopen met een grote duurzaamheidsimpact. Bij alle andere inkopen gaan wij na hoe we duurzaamheid kunnen meewegen, en doen wij dit op basis van de criteria die beschreven staan in de landelijke (criteria)documenten die voor de desbetreffende productgroepen zijn opgesteld en wij kunnen deze uitbreiden. Wij doen dit op basis van het principe: pas toe of leg uit.

Duurzaam inkopen vraagt nieuwe manieren van gunnen, werken, berekenen

Bij circulair inkopen willen we borgen dat de producent de producten (of onderdelen, grondstoffen) aan het einde van de levensduur of de gebruiksfase weer in een nieuwe cyclus inzet. In de circulaire economie bestaat afval niet. Circulair inkopen omvat de hele economie: van het moment van winnen van de grondstof tot het moment waarop de grondstof weer wordt hergebruikt. Bij de inkoop houden we rekening met wat er wordt gewonnen, hoe het wordt gewonnen en geproduceerd, hoe het wordt gebruikt en vervolgens keer op keer wordt hergebruikt. Bij biobased inkopen worden producten ingekocht die geheel of gedeeltelijk van hernieuwbare grondstoffen zijn gemaakt.

Bij klimaatbewust inkopen maken we bijvoorbeeld met leveranciers afspraken over CO₂-reductie in het eigen bedrijf. Dit kan bijvoorbeeld door de CO₂-prestatieladder als gunningscriterium te gebruiken bij aanbestedingen. Een andere mogelijkheid is producten uit te vragen met een lagere belasting van het klimaat dankzij bijvoorbeeld energiezuinigheid, slimmere logistiek, minder reizen of slimmer materiaalgebruik.

Nieuwe verdienmodellen

In de toekomst zullen we met nieuwe verdienmodellen gaan werken, omdat er anders tegen ‘eigendom’ wordt aangekeken en afspraken over koop en terugkoop mee gaan wegen. Total Cost of Ownership (TCO) is van belang bij MVI en circulair inkopen in het bijzonder. Na de aanschaf van een product of dienst houden de kosten niet op bij de inkoopfactuur. Vaak ontstaan er na levering nog diverse kosten voor bijv. logistiek, onderhoud, bediening, gebruiksartikelen (zoals papier en toners), energieverbruik, financiering, verzekering en eventuele vervolgcosten die gemoeid zijn met het niet functioneren ervan. Een eerlijke vergelijking tussen contracten die gebaseerd zijn op nieuwe circulaire modellen en hun traditionele lineaire tegenhangers kan alleen op basis van een TCO beoordeling plaatsvinden. Een conventionele beoordeling op basis van de aanschafprijs geeft vaak een scheef beeld of is zelfs niet mogelijk.

Innovatiegericht inkopen

Oplossingen bedenk je vaak samen met de markt. Je doet een beroep op de creativiteit en benut de kennis van de markt optimaal. We gaan er naar toe dat we maatschappelijke vraagstukken op de markt zetten en niet de oplossing. Deze manier van samenwerken vraagt om een andere benadering ten aanzien van de inkooprelatie. Hierbij zijn inkooptechnieken nodig die complexer van aard zijn dan alleen het hanteren van minimumeisen uit milieucriteriadocumenten, zoals in voorgaande jaren gebruikelijk was. De ambitie van onze gemeente is om innovatiegericht inkopen te koppelen aan de behoefte aan slimme oplossingen voor stedelijke uitdagingen, zoals mobiliteitsvraagstukken en de transitie naar een circulaire economie. Dit doen wij door:

- Maatschappelijke vraagstukken in de markt te zetten in plaats van oplossingen: we zoeken ruimte in de aanbestedingen door oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken op een open manier uit te vragen. Daarbij wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de beschikbare innovatieve inkoopmethodes, zoals bijvoorbeeld het innovatiepartnerschap en de prijsvraagmethode;
- Samen te werken met startende en sociale ondernemers om vernieuwende oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken te ontwikkelen. Startups (waaronder sociale ondernemers) zijn vaak innovatieve ondernemers en dragen bij aan economische groei en werkgelegenheid. Zuphen

wil in het bijzonder startups een kans geven door als overheid soms op te treden als (eerste) klant (launching customer) of investeerder in Research & Development;

- Het stimuleren van Unsolicited Proposal (UP). Hier gaat het om een eigen initiatief van een ondernemer voor een bij de gemeente bestaand probleem, waar de gemeente niet zelf om heeft gevraagd en welk idee aan de gemeente aantoonbare meerwaarde biedt. De inkoopadviseur van de gemeente is de aanspreekpersoon voor het indienen van een UP.

Uitgangspunt 1: Wij zetten kansrijke inkopen met een grote duurzaamheidsimpact centraal

De rol van de gemeente hierin kan verschillen: van verbinder, initiatiefnemer, aanjager tot trekker en eigenaar of launching customer.

Uitgangspunt 2: Bij alle andere aanbestedingstrajecten, gaan wij na hoe we duurzaamheid kunnen meewegen op basis van het principe 'pas toe of leg uit'.

Overall waar toepasbare duurzaamheidspecificaties voorhanden zijn, gebruiken we die ook daadwerkelijk. Uitgangspunt voor de invulling van duurzaamheid binnen de overheid zijn de criteria op de landelijke website (Pianoo.nl).

Bovendien formuleert Zutphen ook eigen eisen en/of wensen op het gebied van duurzaamheid. Voorbeeld hiervan is ondersteunen van de eerlijke handel (in de zin van "Fair Trade").

Hoofdstuk 3 Kansen voor lokaal

We willen de lokale economie versterken door kansen te bieden aan lokale ondernemers.

Ambitie Kansen voor lokaal

Wij hebben oog voor de lokale economie en bieden waar mogelijk kansen aan lokale ondernemers.

Het versterken van de lokale economie draagt bij aan ons doel om ondernemers te stimuleren en te faciliteren. Door de lokale economie te versterken vergroten wij de kans op werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Dit is het doel van het speerpunt Samen werk bereikbaar maken.

Inkoop zetten we in om de sociaal economische kracht van Zutphen te versterken. Onze inkoopkracht is fors en het is belangrijk dat deze ook ten goede komt aan de lokale economie. Daarbij geven wij het goede voorbeeld aan andere bedrijven en burgers.

Lokale ondernemers uitnodigen bij onderhandse inkopen

Wij gebruiken de Portal Lokale ondernemers tool (PLO) voor het zoeken naar lokale ondernemers. Dit doen we bij die inkopen waar een enkelvoudig onderhandse offerteaanvraag en/of een meervoudig onderhandse offerteaanvraag volgens de geldende wet- en regelgeving is toegestaan. Een uitzondering geldt voor opdrachten die vallen onder een specifiek uitnodigingenbeleid zoals de groslijstsystematiek voor civiel en cultuurtechnische werken. In een specifiek uitnodigingenbeleid zijn er uniforme regels opgesteld hoe ondernemers bij onze gemeente binnen kunnen komen en hoe ze in aanmerking kunnen komen voor een opdracht en hoe ze ervoor kunnen zorgen dat ze uitnodigingen blijven ontvangen. Bij een specifiek uitnodigingenbeleid onderzoeken wij wel of het mogelijk is om in het beleid de geografische markt per groslijst op te nemen.

Inkoop samenwerking met één of meerdere gemeenten binnen de regio Stedendriehoek (te weten: Apeldoorn, Brummen, Deventer, Epe, Lochem, Olst-Wijhe, Raalte en Voorst) is geen doel op zich maar

een middel om gewenste doelen te behalen. Het uitgangspunt hieronder geeft daarom richting aan de afweging om samen in te kopen en aan te besteden. Hierdoor zijn niet alleen de inkoopkosten, maar vooral de mate waarin duurzaam en sociaal wordt ingekocht doorslaggevend.

Uitgangspunt 3: Lokale ondernemer(s) worden uitgenodigd bij onderhandse inkopen, op basis van het principe 'pas toe of leg uit'

De motivering wanneer geen lokale ondernemer wordt uitgenodigd, bevat de volgende aspecten:

- Is er geen lokale ondernemer beschikbaar? (zie hiervoor de Portal voor Lokale Ondernemers (PLO tool))
- Is er geen lokale ondernemer geschikt om de opdracht uit te voeren? Onder geschikt wordt verstaan: in staat om de beoogde kwaliteit te kunnen leveren en tegen concurrerende / marktconforme tarieven.

Uitzondering: Daar waar onze gemeente een specifiek uitnodigingen beleid heeft, denk hierbij aan de groslijstsystematiek voor civiel en cultuurtechnische werken. Hierop is dit uitgangspunt niet van toepassing.

Uitgangspunt 4: Per aanbesteding inkoop samenwerking afwegen

Uitgangspunt van inkoop samenwerking is verlagen van de inkoopkosten. In beginsel werken wij samen bij (Europese) aanbestedingen, maar per aanbesteding maken wij een afweging of samenwerken passend is. Samen inkopen en aanbesteden is passend:

- bij opdrachten waarvan het resultaat op duurzaam en/of sociaal* door samen inkopen hoger wordt;
- bij onderhandse opdrachten, indien:
 - deze opdracht door gezamenlijk in te kopen niet via een openbare procedure aanbesteed moet worden, én
 - het resultaat bij samen inkopen op duurzaam en/of sociaal* niet kleiner wordt.

* resultaat sociaal gaat over de omvang van sociaal aanbesteden (SROI) voor onze gemeente.

Hoofdstuk 4 Sociale Aanbesteden

SROI gaat over het duurzaam bevorderen van lokale en regionale werkgelegenheid door mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk te helpen.

Ambitie Sociaal aanbesteden

Wij realiseren een zo groot mogelijke inzet Social Return On Investment (SROI) en/of maatschappelijke rendement.

Sociaal aanbesteden (SROI) maakt onderdeel uit van het Speerpunt “Samen Werk bereikbaar maken” en speerpunt ‘Cleantech’. Met een zo groot mogelijke ambitie op Sociaal aanbesteden (SROI) zullen meer kandidaten vanuit de SROI doelgroep kansen krijgen richting werk en stimuleren we sociaal ondernemerschap. Bovendien fungeert inkoop zoals aanjager voor - de gewenste inclusieve arbeidsmarkt binnen de gemeente Zutphen.

Sociaal aanbesteden breed toepassen

Om de uitvoering van de sociale ambitie te ondersteunen willen we de inzet van SROI uitbreiden en intensiveren. Alle inkoop van werken en diensten met een opdrachtwaarde van € 75.000,- of hoger komen hiervoor in aanmerking. We willen dat een zo hoog mogelijk percentage van de opdrachtsom wordt ingezet voor SROI, dit moet in elk geval minimaal 5% zijn. Om Sociaal Ondernemerschap bij bedrijven nog meer te stimuleren en participatie van SROI kandidaten te realiseren passen we SROI hiermee, in vergelijking tot het beleid tot op heden, ook toe onder de Europese drempel (€207.000 in 2017). De drempel van € 75.000 zorgt ervoor dat de lasten in verhouding tot de SROI opbrengsten staan voor zowel ondernemers als opdrachtgever. Wij verstrekken naar rato veel opdrachten onder de EU-drempel. Met het opnemen van de inzet van SROI op opdrachten onder de Europese drempel zal een groter volume op SROI gerealiseerd worden en worden hiervan de lokale en regionale ondernemers bij gunning van een opdracht bovendien gestimuleerd tot sociaal ondernemerschap.

De mate waarin SROI kan worden ingezet verschilt per opdracht. Bij het inventariseren van de mogelijkheden voor bepaling van het percentage door de budgethouder of gemandateerde medewerker is de SROI coördinator van grote toegevoegde waarde. Bij zeer arbeidsintensieve opdrachten kan het percentage van 5% oplopen tot 80-90%. Bij arbeidsextensieve opdrachten kan dit percentage lager liggen dan 5%. Het vaststellen van het percentage blijft maatwerk per opdracht. Als de 5% niet gehaald wordt dan moet dit gemotiveerd worden.

Uitgangspunt 5: wij gaan voor een zo groot mogelijke inzet van SROI en passen SROI breed toe op basis van het principe ‘pas toe of leg uit’. SROI geldt in principe voor alle inkoop van werken diensten en leveringen met een opdrachtwaarde boven de € 75.000. Het percentage van de totale opdrachtsom /aanneemsom dat wordt ingezet voor SROI is zo hoog mogelijk, maar minimaal 5%.

Motivering geschiedt wanneer het minimum van 5% of minder SROI wordt ingezet, waarbij de motivering minimaal een advies van de SROI coördinator bevat. Het vaststellen van de definitieve SROI-component is aan de inkoper (budgethouder of gemandateerde medewerker) en blijft maatwerk, dat wil zeggen dat deze branche- en project specifiek is en proportioneel wordt toegepast.

Ondernemer ontzorgen

Met de inzet van een “Bouwblokkenmethode” in combinatie met de inzet van ondersteunende software, ontzorgen wij de ondernemer. Het bouwblokkenmodel bestaat uit een stapeling van de verschillende SROI doelgroepen (denk hierbij aan WSW-ers, WW'-ers etc), waarbij aan iedere doelgroep een fictieve waarde hangt. De waarde is gebaseerd op de mate van afstand tot de arbeidsmarkt. De ondernemer kan op basis van de waardes zijn SROI invulling samenstellen. Het voordeel van dit model voor ondernemers is dat zij per aanbesteding van de gemeente zelf kunnen kiezen uit meerdere blokken (doelgroepen in combinatie met fictieve waarde) om invulling te geven aan de SROI verplichting. Door het toekennen van de hoogte van de waarde van een doelgroep stimuleren wij meer of minder de inzet van deze doelgroepen. De huidige werkwijze van monitoring en verantwoording van SROI is voor ondernemers een arbeidsintensief proces, waarvoor geen software standaard beschikbaar is. Deze komt nu beschikbaar.

Maatschappelijke activiteit als alternatief

Uitgangspunt 6: Het “Bouwblokkenmethode” inzetten voor de keuze van een doelgroep of doelgroepen door een ondernemer is de basis voor SROI invulling en verantwoording.

Als arbeidstoeleiding niet haalbaar is omdat bijvoorbeeld de SROI component te laag is, mag de ondernemer een maatschappelijke activiteit inzetten als sociaal rendement. Onder maatschappelijke activiteit kan bijvoorbeeld worden verstaan een match bij de Zutphense uitdaging voor een dienstverlening voor een maatschappelijke organisatie in Zutphen. Een andere voorbeeld van een maatschappelijke activiteit is een werkervaringsplek voor een SROI kandidaat of een bijdrage in de kosten van een opleiding, etc.

Binnen het bouwblokkenmethode waarderen wij sociale ondernemers die gecertificeerd zijn met de Prestatieladder Socialer Ondernemen (PSO).

De PSO is wetenschappelijk onderbouwd en uitgegroeid tot landelijk erkende norm voor inclusief ondernemerschap en inclusieve werkgevers. PSO kent een aantal treden. Hoe hoger de trede hoe meer de ondernemer voldoet aan sociaal ondernemen. Wij waarderen het PSO bouwblok op basis van de mate waarin ondernemers voldoen aan sociaal ondernemen (zogenoemde treden).

PSO is een nationale certificering en wordt als zodanig niet toegepast bij Europese regelgeving.

Uitgangspunt 7: De inzet van de bouwblokken: maatschappelijke activiteit en Prestatieladder Sociaal Ondernemen (PSO) naast de inzet van de volgende doelgroepen die behoefte hebben aan en ondersteuning nodig hebben bij het vinden van een leer- en/of werkplek en leerlingen van de Beroeps Begeleidende Leerweg (BBL) en Beroeps Opleidende Leerweg (BOL). Hierbij preferereert arbeidstoeleiding voor maatschappelijke activiteit. Deze kan alleen door ondernemer worden ingezet wanneer arbeidstoeleiding niet haalbaar is.

Hoofdstuk 5 Uitvoering inkoopambities en uitgangspunten MVI

Inkoopkracht versterken door samenwerking

Landelijk, op initiatief van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu, is het Manifest MVI opgesteld om de effectiviteit en de impact van MVI ambities te vergroten. Dit gebeurt onder meer door intensivering van de samenwerking tussen overheden om hun inkoopkracht en opdrachtgeverschap te versterken en MVI integraal in hun organisaties te bevorderen. Wij onderschrijven dit manifest.

In de Cleantechregio gaat het om de samenwerking met de gemeenten Apeldoorn, Brummen, Epe, Lochem en Voorst en, onder de naam FactorWerk, met 13 gemeenten in de arbeidsmarktregio Stedendriehoek en Noord-Veluwe en VNO-NCW Midden, FNV, CNV en UWV.

De kunst van het inkopen

De ambitie om maatschappelijk verantwoord in te kopen staat niet op zich zelf. Bij inkopen en aanbesteden worden gemeenschapsgelden ingezet. Wij hebben de verantwoordelijkheid om deze gelden op een rechtmatige, effectieve, efficiënte, controleerbare en integere wijze te besteden. Het is de kunst om bij inkopen de ambities tegen de meest optimale voorwaarden te realiseren en daarbij steeds de balans te zoeken tussen de ambities, de in de markt beschikbare oplossingen en de beschikbare budgetten.

Om dit te bereiken formuleren wij in ons inkoop-en aanbestedingsbeleid de volgende uitgangspunten:

- maximale maatschappelijke toegevoegde waarde voor een marktconforme prijs;
- rechtmatigheid;
- professioneel en goed opdrachtgeverschap.